

hoogmoed

jaloerie

hebzucht

vraatzucht

lusteloosheid

wellust

woede

JOHAN VISSER

HOOFDZONDEN

Inleiding

Zonde – ooit was het een angstaanjagend woord. Zonde moest je als mens vermijden, want het was vreselijk en gevaarlijk. Maar dat is veranderd. ‘Sinds het einde van de twintigste eeuw is de zonde als een levendig besef uit de mode geraakt in het Westen,’ schrijft de Joodse historicus Aviad Kleinberg in zijn boek over de zeven hoofdzonden (blz. 38).

Zonde hoort bij de wereld van dominees en pastoors met het geheven vingertje en bij de tijd waarin God en/of groepsregels duidelijk bepaalden wat goed en kwaad was. Maar dat woord past niet bij de tijd waarin de vrijheid van ieder mens om zijn of haar levensweg en levenswaarden te bepalen het centrale dogma is. En het past ook niet in een wereld waarin we veel meer dan vroeger vinden dat het leven ingewikkeld is en we onze menselijke keuzes vaker in het grijze dan het zwart-witte gebied maken.

Zonde mag dan uit de mode zijn, toch blijft het besef aanwezig in onze samenleving. Niet alleen in de hevige verontwaardiging in de publieke opinie en de volkswoede over de zonden van hedendaagse zondaars – een afkeer en woede die niet onderdoet voor de tijd van de inquisitie. Ook in reclame, films, tv-programma’s en kunst duikt de zonde altijd weer op. En dan blijken de zeven hoofdzonden weer populair te zijn. Soms zijn die zonden niet meer dan verleidelijke, ondeugende, maar verder onschadelijke zaken, die het leven van een ijseter of een tv-kijker wat spannender moeten maken. Soms zoekt men ook dieper naar de betekenis en gevolgen van die zonden.

Dat laatste is wat dit boekje ook wil doen: zoeken naar de betekenis van deze zeven destructieve patronen van leven, die schadelijk zijn voor ons innerlijk, onze relaties met anderen en de samenleving in het groot. De hoofdzonden zijn ongezonde levensstijlen, die ontstaan als we door middel van iets dat op zichzelf niet slecht is ons leven willen beheersen en waarde geven. Bezit, voedsel, seks of eer worden een afgod die ons slaven maakt als we ons laatste vertrouwen erop stellen. Het is van levensbelang om die ongezonde levensstijlen te ontmaskeren en om een weg van leven te zoeken die ons op een veel dieper en voller niveau waarde en zekerheid geeft. Het is dus niet uit

zwartgalligheid of bemoeizucht dat we over zonde nadenken, het gaat ten diepste over het vinden van het echte goede leven.

De zeven hoofdzonden vormen binnen het christendom de meest invloedrijke *shortlist* van zonden. Al in de eerste eeuwen na Christus maakten schrijvers lijsten van de belangrijkste deugden en ondeugden. Zonden zijn er natuurlijk in allerlei maten en soorten, maar voor didactische en spirituele doeleinden is het zinvol om ook bij de zonde de zaak wat samen te vatten. Uiteindelijk was het paus Gregorius de Grote (560-640) die de zeven hoofdzonden in een boek opsomde met de hoogmoed als bron van alle. Sinds die tijd vormen de zeven een vaste lijst, die veelvuldig is besproken en doorgegeven door theologen en predikers en is geschilderd en beschreven door kunstenaars en dichters.

Dit boekje over de hoofdzonden bestaat uit zeven preken die zijn gehouden in de Christugemeente, een van de protestantse kerken in Antwerpen. De preken zijn bewerkt tot teksten die ook gelezen kunnen worden, maar de lezer zal zeker kunnen merken dat de woorden ook hebben geklonken in een kerkdienst. Een voorbeeld daarvan zijn de bijbelteksten die een centrale rol spelen – in de kerk preekt men immers nooit alleen over thema's, maar zijn woorden uit de Bijbel altijd de belangrijkste inspiratiebron. In de tekst en aan het einde van ieder hoofdstuk worden de gebruikte bijbelgedeelten vermeld.

Veel achtergrondinformatie en gedachten in de teksten zijn afkomstig van anderen. Ik heb bij het schrijven dankbaar en met plezier gebruik gemaakt van een aantal boeken, die soms ook in de tekst worden aangehaald. Ik wil ze van harte aanbevelen als iemand eens wat dieper of breder over de hoofdzonden wil leren of nadenken.

- > Dante Alighieri, *De goddelijke komedie* (Leuven/Amsterdam: Kritak/Ambo 1998); vertaald door Frans van Dooren (vooral de hel en de louteringsberg)
- > Tim Keller, *Namaakgoden: de lege beloften van geld, seks en macht, en de enige werkelijke hoop* (Franeker: Van Wijnen 2010)
- > Aviad Kleinberg, *7 Hoofdzonden: een zeer onvolledige lijst* (Kampen: Ten Have 2009)
- > Graham Tomlin, *Doodzonde: pleidooi voor een Bijbelse weg naar het leven* (Kampen: Voorhoeve 2008)

Antwerpen, juli 2011
Johan Visser

De verschrikkelijke kracht van de nederigheid

DE HOOFDZONDE HOOGMOED

In de rij van de zeven hoofdzonden neemt hoogmoed de eerste plaats in. Zij is in het christendom de moeder van alle zonden. In de woorden van de grote middeleeuwse theoloog Thomas van Aquino: 'Buitensporige eigenliefde is de oorzaak van alle zonden.' Hoogmoed is volgens Thomas de neiging om op de hoogste plek te willen staan – de plek van God. Op de een of andere manier wil de mens niet onderworpen zijn aan God en zijn heerschappij. Het hoeft ons dan ook niet te verbazen dat hoogmoed dan ook de zonde bij uitstek is van de duivel. 'Beter regeren in de hel, dan dienen in de hemel,' zo roept satan het uit na zijn verdrijving uit de hemel in *Paradise lost* van de Engelse dichter John Milton. Hoogmoed is dus de duivelse moeder van alle zonden.

Gepaste trots?

Tegelijk is dat verre van vanzelfsprekend voor ons mensen. We zullen hoogmoed, als we haar opmerken bij anderen, misschien niet als iets positiefs ervaren, maar onze eigen trots is meestal een aangename zaak. Wie trots terug kan kijken op haar leven, of trots kan vertellen over zijn kinderen, of fier de behaalde punten kan laten zien, die zal zich niet snel bewust zijn van iets zondigs. Integendeel, je kunt je het leven nauwelijks voorstellen als we niet trots zouden zijn. Ten diepste kan onze samenleving niet zonder trots. Op school, in de wereld van het bedrijfsleven, in de politiek, in de wetenschap, in de sport, overal is trots zijn op je prestaties een belangrijke drijfveer om iets te bereiken. Zo alleen ben je iemand die meetelt en kan zeggen: mijn leven is zinvol! Als je niet trots bent op wie je bent of wat je hebt gedaan, dan word je al snel verdacht van een minderwaardigheidscomplex of van overdreven nederigheid – die lelijke rest van het christendom van vroeger.

We kunnen natuurlijk zeggen: je moet gewoon niet moeilijk doen, want hier geldt het gezonde midden. Hoogmoed is een teveel aan trots en nederigheid een teveel aan bescheidenheid. Wij mensen moeten gepaste trots leren die rustig kan samengaan met bescheidenheid. Maar ik weet niet of het zo gemakkelijk is. Wat is gepaste trots? Lukt het ons wel om maat te houden met onze trots? En schuilt in nederigheid ook geen grote kracht?

Godzijdank goed

Die vragen spelen een rol in een gelijkenis (of parabel) die Jezus vertelde over de Farizeeër en de tollenaar [zie Lukas 18:9-14]. We kunnen de bedoeling van de gelijkenis denk ik alleen begrijpen als we een helder beeld hebben van de twee figuren die Jezus opvoert. De Farizeeër is geen hypocriet – ook al is dat de eerste gedachte die het woord ‘Farizeeër’ bij mensen oproept. En de tollenaar is niet een boef met een goed hart. In de oren van Jezus’ hoorders was de Farizeeër een religieus en moreel hoogstaand mens, die onze waardering en vertrouwen zeker waard is. Wat hij allemaal zegt over zichzelf klopt. Zo kennen de mensen hem: eerlijk en vroom. En de tollenaar is een zondaar. Dat zegt hij zelf en dat klopt ook. Hij is een egoïstische, laffe bedrieger en dief van anderen. Als belastingambtenaar was hij sowieso niet populair (je kunt hem gerust vergelijken met de hedendaagse parkeerwachter), maar de corruptie van de tollenaars maakte hen een gehate groep in die dagen.

Deze twee tegenpolen komen in de tempel om te bidden, vertelt Jezus. En degene die wij zo hoog hebben, de Farizeeër, begint. Hij spreekt niet zonder trots een dankgebed uit: hij is ‘Godzijdank’ geen zondaar, zoals daar zijn: rovers, onrechtvaardigen, overspeligen en ook die tollenaar die hij uit zijn ooghoeken heeft opgemerkt. Bovendien houdt hij zich – ‘dank U, Heer’ – aan de rest van de geboden, zoals daar zijn: het vasten en het geven van de verschillende tiendenbelastingen van zijn inkomsten en vast nog veel meer.’ Hij dankt God dat hij een goed mens is – natuurlijk dankzij de genade van God, met volharding en discipline ook. Hij is niet trots op een schone auto, een zoon die het ver heeft geschopt in het leven of dat hij behoort tot het uitverkoren volk van de Joden, maar op zijn godsdienstige en morele kapitaal. Dat is een goede keuze toch?

Kaartenhuis

En toch wringt er iets. Iets voelt niet goed als we de Farizeeër horen danken. Dat wat niet goed voelt, is volgens mij de hoogmoed of de trots, die drie problematische kanten heeft.

1) De Farizeeër bouwt zijn eigenwaarde op wat hij heeft bereikt. Maar daarmee bouwt hij een kaartenhuis, dat heel wankel is. ‘Want, mijnheer de Farizeeër, wat als u zo dadelijk thuis komt en uw vrouw is er vandoor met een ander? Of wat als u op een dag even uw discipline verliest?’ Dan stort uw kaartenhuis ineen en bent u mislukt. Dat is het probleem met trots: we geven daarmee aan dat we bouwen op onze prestaties, onze status of onze reputatie (wat anderen van ons vinden). Maar het is een wankel bouwwerk, waarmee we (soms wanhopig) zekerheid voor ons leven zoeken.

2) Bovendien zorgt trots er ook voor dat we niet scherp en wat dieper naar onszelf kijken. De Farizeeër blijft namelijk wel wat aan de oppervlakte met zijn rovers en vasten en tienden. Je vraagt je af: Heeft hij ook wel eens naar binnen gekeken, in zijn ziel of hart, of hoe je het ook noemt? Heeft hij echt geen geheimen? Kent hij de dubbelheid niet? Weet hij echt niet dat wij ook van binnen – onzichtbaar voor anderen – kunnen stelen, doden en vreemdgaan? Hij is denk ik in de valkuil van veel fatsoenlijke en godsdienstige mensen getrapt: dat ze te snel tevreden zijn en niet onder de oppervlakte kijken.

3) Het grootste probleem met hoogmoed is het je verheffen boven en neerkijken op anderen. Zo leidt Lukas de gelijkenis in: Jezus sprak de gelijkenis met het oog op hen die 'anderen minachtten.' Hoogmoed kan niet zonder vergelijken met anderen. Wie zichzelf hoger zet dan anderen, kijkt automatisch op hen neer. De Farizeeër kan het niet laten om toch even te zeggen: 'die tollenaar daar.' Als je hoogmoedig bent, denk je het recht te hebben om je beter te voelen dan een ander, omdat je echt of in je dromen meer hebt, beter bent, schoner, sportiever, intellectueler, socialer, gewoner ... Natuurlijk jij bent ook niet perfect, maar een 7/10 is toch een stuk hoger dan de 4/10 van die ander. En wat doe je als je je verheft boven een ander mens? Je verbreekt de band die je als mensen samen hebt, omdat je je hoger waant. Dat kan gaan om de band met de mensen om je heen of in het groot, bij racisme en nationalisme, met andere volken of groepen. Hoogmoed is het verlangen om boven anderen te staan. Daarom leidt het tot eenzaamheid, los van anderen, en tot vijandschap en wantrouwen tussen mensen. Als ik mij beter vindt dan mijn collega, is hij al geen collega of echt medemens meer naast mij. Dat trotse gevoel streelt ons natuurlijk, maar tegelijk maakt het eenzaam.

Nederigheid leren

Dit onzekere, oppervlakkige en tot eenzaamheid leidende patroon van hoogmoed moeten mensen kwijtraken. Dat vindt althans het christendom in navolging van Jezus. Het is niet volgens Gods bedoelingen en het leidt niet tot een gelukkig leven. Het is – met andere woorden – zonde. In plaats van het zondige patroon van de hoogmoed, moet je de deugd van de nederigheid leren. 'Want wie die zichzelf verhoogt, zal vernederd worden en wie zichzelf vernedert, zal verhoogd worden.' Met die spreuk van Jezus eindigt de gelijkenis. Maar hoe leer je nederigheid?

In de eerste plaats door God te aanbidden en te leven met het besef dat wij mensen zijn die leven voor God die de hoogste is. Dat is geen populaire gedachte. Het roept het beeld op van de mens als slaaf van de goddelijke tiran. De mens die tegenover God zijn plek moet weten als een niets, een waardeloos en zondig schepsel. Ik geloof niet dat het zo werkt – althans niet bij

de God van de Bijbel. Hoewel Hij het hoogste is – niemand kan aan Hem tippen – zit Hij niet op eenzame hoogte hoogmoedig en trots te wezen. Hij is de hoogste als de nederigste. Zijn goddelijke grootheid wordt zichtbaar in wat Hij van zichzelf geeft in liefde. Zo kennen we Hem in Christus, die niet boven de mensen ging staan, maar zijn goddelijkheid opgaf en zich ontledigd en vernederd heeft. Hij ging daar zelfs zover in dat Hij slaaf is geworden, tot aan de schande en de pijn van het kruis, zoals de apostel Paulus schrijft in de brief aan de Filippenzen (2:5-11). Wie deze God aanbidt en deze nederige God als het hoogste in haar leven laat gelden, gaat op Hem lijken. Je wordt besmet door zijn nederigheid.

Iemand zijn

De tweede weg naar de nederigheid is de schuldbelijdenis. Dat is de weg die de tollenaar in de gelijkenis bewandeld. Hij is tot het besef gekomen dat hij fout zit in zijn leven. In plaats van het besef van zich af te schuiven of zich met schuldgevoel en schaamte terug te trekken, komt hij ermee voor de dag voor God. In het christelijke gebed – zowel in de kerk als persoonlijk – neemt de schuldbelijdenis een vaste plaats in. Ik weet dat het wel eens eentonig of somber kan klinken, maar het is wel zinvol. Schuldbelijdenis nodigt je uit om even stil te staan bij je leven, bij zowel de daden als de drijfveren. Het is een middel om in onze ziel te kijken en niet oppervlakkig door te leven. Wie dat doet, zal ook beseffen dat er genoeg is dat om vergeving en vernieuwing vraagt. En dat kan je ook ontvangen. ‘Hij ging gerechtvaardigd terug naar zijn huis’, zegt Jezus. Met ‘gerechtvaardigd’ wil gezegd zijn dat de tollenaar door God wordt aanvaard en vrijgesproken en een nieuw begin maken. Hij mag er zijn voor God, ook al heeft hij weinig om trots op te zijn. Zonder zijn prestaties of reputatie is hij iemand voor God. En dat zal niet meer in elkaar storten. Wie zijn waarde ontvangt, als een geschenk van God, los van wat je wel of niet voor elkaar hebt gekregen, is veel zekerder dan wie zijn waarde bouwt op prestaties en trots.

In de derde plaats word je nederig door de dienstbaarheid aan anderen. Er bestaat een hardnekkig idee dat het nederig zou zijn om te doen alsof we niets waard zijn en betekenen. Zulke nederigheid is wel in omloop, maar het is het net niet. De Engelse schrijver C.S. Lewis heeft ooit gezegd: ‘Nederigheid is minder aan jezelf denken, niet minder van jezelf denken.’ Ik vind dat heel raak gezegd. Je hoeft niet minder te denken van je mogelijkheden, talenten en prestaties, als je daarmee maar niet heel de tijd aan jezelf denkt, maar ze inzet voor anderen. Die dienstbare inzet voor anderen, leert ons minder aan onszelf denken en helpt ons om in navolging van Jezus de troon te verlaten en nederig

te dienen. De Farizeeër hoeft van Jezus niet minder van zichzelf en zijn vroomheid te denken. Het is niet zo dat hij een tollenaar moet worden. Als hij maar eens wat minder aan zichzelf en zijn vroomheid had gedacht, dan zou hij de tollenaar als mens hebben gezien en na zijn gebed misschien naar hem toe zijn gegaan en hebben gevraagd: 'Kan ik je ergens mee helpen?'

Nederige God

Als we de twee levensstijlen hoogmoed en nederigheid naast elkaar zetten, dan lijkt de laatste me duidelijk gezonder. Nederigheid schenkt een mens immers zoveel meer vrijheid, rust en geluk. Dan vraag ik me wel af waarom ik me toch zo aftob om mezelf hoger in te schatten dan anderen, soms heel duidelijk, veel vaker op een subtiele manier. Waarom steek ik daar toch zoveel energie in, terwijl het zoveel minder vrij en goed is? Juist omdat het zo moeilijk is om niet hoogmoedig te zijn, ben ik dankbaar dat we mogen geloven dat God nederig is en we van Hem nederigheid kunnen leren. Uiteindelijk is het wel duidelijk in de Bijbel: God is nederig. Hij is in zijn grote dienstbaarheid slaaf geworden en heeft het smerigste slavenwerk – de zonde dragen tot in de dood – op zich genomen. Met zo'n God kun je toch niet op je wankele troon van hoogmoed blijven zitten? Al gelovend in deze God kom je naar beneden om echt mens te worden, want een nederig mens is een krachtig en echt levend mens. Dat is schitterend verwoord door de oude Vader Zosima in Dostojevki's *De gebroeders Karamazov*: 'Bij sommige gedachten staat een mens perplex, vooral wanneer hij de menselijke zonde ziet, en hij vraagt zich af of hij die moet bestrijden met geweld of met nederige liefde. Besluit altijd: "ik zal de strijd aangaan met nederige liefde". Als je dat eens en voor altijd besluit, dan kun je de wereld veroveren. Liefdevolle nederigheid is een verschrikkelijke kracht: ze is de sterkste van alle dingen, en er is niets mee te vergelijken.'

Bijbel

> Lukas 18:9-14

> Filippenzen 2:1-11

Een jaloerse blik en een zuiver oog

DE HOOFDZONDE JALOEZIE

2

Jaloezie heeft te maken met hoe je naar anderen kijkt. Dat werd me duidelijk toen ik in *De goddelijke komedie* van de middeleeuwse dichter Dante las over de loutering die de jaloerse mensen in zijn ogen ondergaan. Op de Louteringsberg in het hiernamaals lopen ze als boetedoening voor hun jaloezie rondjes met hun ogen dichtgenaaid met ijzerdraad, zodat ze niet naar anderen kunnen kijken. Dat is nogal heftig en middeleeuws voor ons natuurlijk. Maar dat er iets aan de jaloerse blik moet worden gedaan, begrijpen we wel. Jaloezie of afgunst is namelijk niet prettig. ‘Een tevreden geest geeft een goede gezondheid / jaloezie knaagt aan je botten’, zo luidt een spreuk uit het bijbelboek Spreuken (14:30). Jaloezie knaagt inderdaad. Het is een knagende, zeurende pijn van binnen over het geluk of de positie van anderen. Dat maakt dat jaloezie vandaag de dag nog steeds niet populair is. Veel van de hoofdzonden geven een goed gevoel, zo goed dat velen zich afvragen of het wel zonden zijn: zelfs de meest kuise persoon kent wel iets van het genot van de lust, hoogmoedige gedachten strelen ons en als je je eens laat gaan in woede dan geeft dat een gevoel van opluchting. Maar jaloezie heeft niets van dat: het is een zure zonde, die van binnen bitter aanvoelt. Een zonde die ook ingaat tegen het grote geloofsartikel van vandaag: dat je er mag zijn zoals je bent en dat we allemaal evenveel waard zijn. Waarom zou je dan jaloers zijn op een ander? Dan geef je aan dat je geen genoeg neemt met jezelf.

Kijk mij eens!

Als je hierover nadenkt is het vreemd dat we niet *en masse* de jaloezie hebben uitgebannen. Je wordt er overduidelijk ongelukkig van en het gaat in tegen de diepste overtuigingen van vandaag. Dus weg ermee! Maar zo simpel is dat niet. Jaloezie wordt juist sterk aangemoedigd doordat we op zoveel manieren steeds zien en horen: ‘Kijk mij eens! Zie eens naar mij!’ Sinds we overtuigd zijn geraakt van de gelijkheid tussen alle mensen, zijn we ook massaal aan het vergelijken geslagen. Waarom willen mensen zo graag op tv komen – belust op hun eigen ‘15 minuten aan beroemdheid’? Waarom delen ze hun leven via *facebook* en *twitter*? Waarom volgen we de mode met onze kleding? Waarom bouwen we de schoonste brug of de hoogste toren? Waarom kopen we de nieuwste televisie, computer of auto? Waarom lezen miljoenen mensen met

gretige ogen de huis-tuin-keuken-relatie verhalen van de sterren en sterretjes in de 'boekskes'? Waarom worden in de reclame-industrie miljarden uitgegeven om beroemdheden en schoonheden op reclameborden en in de advertenties te laten schitteren? Omdat we bekeken en bewonderd willen worden, met het neveneffect van de jaloerse blikken en de verlangens om ook zo te willen zijn. In het bijbelboek Prediker komt de schrijver – die toch al geen hoge pet op heeft van de mens en zijn streven – tot de ontluisterende conclusie: 'Ik heb al het gezwoeg gezien, en vastgesteld dat alles wat een mens bereikt het resultaat is van zijn afgunst op een ander. Ook dat is enkel lucht en najagen van wind' (Prediker 4:4).

Prediker bekijkt het leven misschien wat te negatief, maar ik volg hem wel in zijn analyse dat de aanzet tot afgunst alomtegenwoordig is onder de mensen. Zelf zijn we niet graag jaloers en we vinden jaloerse mensen vervelend en zielig. Maar het is andere en plezantere koek natuurlijk om anderen jaloers te maken op mij. Daarom blijft de jaloezie aanwezig samen met haar zusjes 'Leedvermaak' en 'Begeerte'. Jaloezie is dat je iemand anders het geluk of succes niet gunt. Begeerte is dat je de ander het geluk niet alleen gunt. Vanaf het moment dat je het geluk bij iemand anders ziet, wil je dat ook voor jezelf bezitten. Leedvermaak is de negatieve kant van de jaloezie: dat je de ander het ongeluk en de afgang wel gunt. Vooral diegenen op wie we eerst jaloers waren, kunnen als hun lot keert rekenen op een forse dosis leedvermaak. Ik herinner me mijn middelbare schooltijd nog, waarin de jaloezie en begeerte in de klas altijd aanwezig was in de strijd om de pikorde van de populariteit. Het leedvermaak was ongenadig hard als de stoerste kerel of het meest begeerde meisje werd aangepakt of afging. Zoals ook even hard op de *losers* en *nerds* werd neergekeken, met het doel dat zij maar jaloers en begerig naar de anderen boven hen in de pikorde zouden kijken. Volgens mij is er onder de jongeren en kinderen nog niet heel veel veranderd sinds die tijd. En wat vrij openlijk zichtbaar is bij kinderen en jongeren, is in de volwassen wereld meer ondergronds en subtieler aan het werk – we leren immers dat jaloezie en leedvermaak volwassen mensen niet passen. Maar ondertussen ...

Wanorde

We zouden de neiging kunnen hebben om te denken: 'Nu ja, het is niet anders. We zullen met die negatieve emotie van de jaloezie en het opwekken van jaloezie moeten leven en het een beetje binnen de perken houden.' Maar dan vinden we Jakobus op onze weg – de broer van Jezus van wie een brief in het Nieuwe Testament staat [*zie Jakobus 3:13-18*]. In ieder geval heeft hij van Jezus geleerd dat je soms fel en compromisloos moet spreken als je wilt dat

mensen stilstaan en luisteren. Dat roept natuurlijk irritatie op, maar zet ons ook op scherp. Daarom springt Jakobus midden op de weg en we horen hem op bitse toon zeggen: wanneer u bittere afgunst en eigenbelang in uw hart hebt, dan valt er niks te beroemen op wijsheid en waarheid. Zulke wijsheid komt van beneden, van de aarde en de natuur met haar zelfzuchtige genen – ja, zelfs van de duivel die tot in eeuwigheid tandenknarst van jaloezie! En let op, hier is geen dominee aan het woord die klaagt over dat het buiten de kerk zo slecht is. Nee, Jakobus preekt voor eigen parochie. Tegen leiders of ook anderen in de gemeenten die grote woorden gebruiken, die rap van tong oordelen en met een air van wijsheid door het leven gaan. Maar al die wijsheid heeft plaats in een klimaat van jaloezie en egoïsme (het Griekse woord dat Jakobus gebruikt, duidt op het zoeken van jezelf of een machtspositie voor jezelf). In de kerk zou het zeker niet mogen, maar het is er spijtig genoeg vaak wel: de jaloezie tussen mensen zoals in alle gemeenschappen, maar ook de afgunst tussen voorgangers en kerken en een klimaat waarin wordt gestreden voor een bepaalde groep of de belangen van enkelen – vaak onder dekmantel van vrome woorden en hoogheilige zaken.

Jakobus zegt: dat is een doodlopende weg, want ‘waar jaloezie en egoïsme heersen, vieren wanorde en allerlei kwaad hoogtij.’ De wanorde is het probleem voor Jakobus. Jaloezie zorgt voor onrust in de gemeenschap tussen mensen: conflicten, concurrentie, haantjesgedrag, waardoor eenheid en harmonie worden verstoord en onmogelijk gemaakt. En dat geldt ook voor het innerlijk van een jaloezige mens: je bent onrustig en kunt niet tevreden raken, omdat je aan het vergelijken blijft en het gras bij de buurman of buurvrouw altijd groener is dan in de eigen hof. Het kenmerk van jaloezie is de onrust, dat je niet op je plek kunt zijn, in vrede met wie je bent en wat je hebt ontvangen. Je wilt altijd ergens anders zijn, bij wat de anderen hebben of zijn.

Genezing van de ogen

Tegenover deze zogenaamde wijsheid die tot wanorde en onrust leidt, wijst Jakobus de weg van de wijsheid van boven – een levenswijsheid die bij God vandaan komt en die leidt tot goed en echt leven. Daarbij geeft hij een aantal kenmerken, manieren van leven die ons helpen om de jaloezie af te zweren. Het belangrijkste van die levenswijsheid – ‘ten eerste, vóór alles’, benadrukt Jakobus – is dat ze rein of zuiver is. Bij zuiver kun je denken aan een proper kledingstuk, dat gewassen en gestreken zonder vlekken of kreukels in de kast hangt. Als beeld voor ons leven, klinkt dat nogal vérgaand, vind ik.

Protestanten zouden bovendien kunnen tegenwerpen: wij zijn niet rein en we zullen dat ook niet worden. Godzijdank leven we van Gods genade en

vergeving. Maar zo goedkoop is de genade van God niet. Wie gelooft in Christus ontvangt het geschenk van een rein en proper leven – feestkleding. Het is natuurlijk de bedoeling om die feestkleding proper te houden. Het zou van ondankbaarheid getuigen als je zou denken dat het niet uitmaakt wat je met dat geschenk van zuiver leven doet, omdat God toch wel weer iets nieuws geeft.

Het woord zuiver of rein heeft echter ook de betekenis van puurheid. Zoals zuiver goud gereinigd is van de andere metalen en puur vruchtensap alleen maar sap van de vrucht bevat en geen water of andere toevoegingen. Een rein leven is dan ook een leven dat puur is, gericht op één ding. Jezus noemt dat in de bergrede 'een eenvoudig (of helder) oog' (Mattheüs 6:22). Omdat jaloezie met kijken te maken heeft, is zo'n helder en zuiver oog de beste remedie. Natuurlijk kun je de ogen zoveel mogelijk dichtdoen (of op de Louteringsberg laten dichtnaaien) en zo min mogelijk naar anderen en de reclames kijken. Maar of dat nu de beste oplossing is en of het lukt? De remedie die Jakobus geeft, is genezing van onze ogen. We moeten bij ons kijken steeds één ding voor ogen te houden: Gods koninkrijk en het leven dat daarbij hoort. En al kijkend naar dat ene worden onze ogen genezen. We gaan steeds zuiverder en scherper zien. Beroemdheid, succes, rijkdom, schoonheid, comfort en luxe verliezen hun glans en aantrekkingskracht. We zien namelijk een koninkrijk dat getekend is door het kruis: de liefde tot in de dood, de koning die een dienaar werd, God die kiest om in en door zwakke en arme mensen zijn macht uit te oefenen en een koning die kinderen op de eerste plaats zet. Het zien van dit tegendraadse koninkrijk geneest de ogen en schenkt ons een zuivere blik naar anderen toe. We leren zien waar het echt op aankomt in het leven van onszelf en anderen. En het is lastig om op die zaken jaloers te worden, omdat ze zo tegendraads en vreemd zijn. Op een echt nederig persoon bijvoorbeeld is het moeilijk jaloers te worden of om haar nederigheid te begeren. Nederigheid nodigt misschien wel uit om na te doen, maar niet om het afgunstig als bezit of status voor mij te begeren en te verkrijgen.

Vrede

Deze pure en zuivere blik heeft niet alleen gevolgen voor hoe we naar anderen kijken, maar ook hoe we met hen omgaan. Die omgang kenmerkt zich volgens Jakobus door mildheid, compassie en vrede. Drie keer noemt hij de vrede. Waar we in vrede – te-vrede-n – met onszelf en met elkaar leren leven verdwijnt de jaloezie. In vrede leven betekent dat je kunt genieten van anderen en hun geluk of succes. Dat je hen misschien zelfs kunt bewonderen, zonder te denken 'ik ook', 'ik beter' of toch nog net iets lelijks te zeggen. Dat je

ook kunt genieten van je eigen geluk en talenten, zonder te denken ‘kijk mij eens’ of je toch weer te vergelijken met anderen. Ik wil hiermee niet zeggen dat ontevredenheid altijd verkeerd is. Je kunt als mens ontevreden zijn over hoe het gaat in je leven, over jezelf en over ontwikkelingen in de samenleving. Dan is onvrede juist een kracht die aanzet tot verandering en gebed om vernieuwing en nieuwe wegen. Die onvrede ontstaat niet uit jaloerse vergelijking met anderen. Het is onvrede die voortkomt uit een ‘zuiver oog’, omdat we ons oog op het ene van Gods koninkrijk richten en we beseffen dat we daar nog zo ver vanaf staan – zo ver van de vrede in onszelf en met elkaar.

‘Je oog richten op het ene’ is een mooie omschrijving van wat geloven ten diepste is. Je richt als mens je ogen op Jezus, van wie wordt gezegd dat Hij onze vrede is en een nieuwe vrede schiep door zichzelf te geven. Je richt je blik op de horizon: daar waar het rijk van God wenkt met een belofte van volle vrede. Je kijkt naar iemand – een mens, net als jij bestemd voor de vrede. Als we zo leren zien, zijn we op weg naar de vrede.

*Afgunst gedoofd
begeerte blind
onrust stil,
tot wij thuiskomen
bij God die onze vrede is
en eeuwig zuiver zien.*

Bijbel

- > Spreuken 14:27-31
- > Prediker 4:4-6
- > Mattheüs 6:22-23
- > Jakobus 3:13-18

Uit de ban van het geld

DE HOOFDZONDE HEBZUCHT

3

Ik zou het liefst niet over geld, bezit en rijkdom beginnen. Dat is gevaarlijk. Bert Kruismans en Peter Perceval geven in *België voor beginnelingen* de volgende raad: ‘Vraag een Belg nooit hoeveel hij/zij verdient! Je krijgt er geen antwoord op. “Dat zijn uw zaken niet.” Het is taboe. In België kan anders wel veel ... Niets menselijks is de Belg vreemd. Maar vraag hem niet naar zijn geld.’¹ En dit geldt natuurlijk niet alleen voor de Belg. Op spreken over bezit en geld rust in veel landen een merkwaardig taboe, alsof we daarmee in de intimiteit van ons leven komen. Bovendien is het christelijk geloof ook niet heel praktisch als het gaat over dit onderwerp. Jezus heeft de armen zalig geprezen. Hij heeft zelfs een keer een rijke man de opdracht gegeven om zijn gehele bezit te verkopen en toen deze dat niet deed de onsterfelijke woorden gesproken: ‘Het is gemakkelijker voor een kameel om door het oog van een naald te gaan dan voor een rijke om het koninkrijk van God binnen te gaan’ (Lukas 18:25). Maar ja, wat kun je met die radicale boodschap in onze kapitalistische samenleving?

Afgoderij

In de praktijk ervaren veel mensen in het rijke Westen dat ze met alle vezels van hun bestaan vastzitten aan het rijke en luxe leven van de kapitalistische samenlevingen. De Joodse historicus Aviad Kleinberg noemt de vrijemarkteconomie ‘de ware religie van de westerse wereld’. ‘Het is een religie die haar eigen priesters, heiligdommen, altaars en missionarissen heeft ... Het is de meest succesvolle religie van de moderne tijd. Sinds de val van haar rivaliserend kerkgenootschap – het communisme – heeft ze zich razendsnel verspreid over het aardoppervlak. Hebzucht geldt niet langer als “de bron van alle kwaad”: het is de ultieme deugd geworden.’ (blz. 127-28) Voor ons vandaag hoeft het niet vreemd te klinken dat Jezus sprak over de afgod ‘Mammon’, de spullen- en bezitgod (Lukas 16:11) en dat de apostel Paulus in een van zijn brieven hebzucht afgoderij noemt (Kolossenzen 3:5). Omdat het de hele Bijbel door gaat om de dienst aan de ene ware God, wordt de afgoderij van het bezit frontaal en hard aangevallen. Als christen kun je dus niet zwijgen over geld en bezit zonder ontrouw te worden aan het geloof.

¹ Bert Kruismans en Peter Perceval, *België voor beginnelingen: inburgeringscursus voor het vreemdste land van Europa* (Leuven: Van Halewijck 2004) blz. 82.

Lukas is de schrijver in het Nieuwe Testament die het vaakst aandacht besteedt aan de zaak van bezit en geld. Hij vertelt in zijn evangelie dat Jezus een keer, terwijl Hij onderweg is, geconfronteerd wordt met de zonde van de hebzucht, als een man Jezus' hulp inroept [*zie Lukas 12:13-21*]. De man legt uit dat er een conflict in de familie is over een erfenis. Het erfrecht was onderdeel van de bijbelse wetgeving en daarover konden schriftgeleerden uitspraak doen. De man ziet Jezus dus als een schriftgeleerde die hem zou kunnen helpen in het conflict. Maar Jezus wimpelt hem af. 'Wie heeft Mij tot rechter of bemiddelaar over jullie aangesteld?' Jezus weigert om betrokken te worden in het spel van de hebzucht – ook al heeft de man het recht misschien aan zijn kant. Het is herkenbaar dat erfenissen hebzucht bij mensen oproepen. Opeens lonkt er geld of bezit dat we zomaar in de schoot krijgen geworpen, zonder dat we er iets voor moesten doen. Dan is het niet aan iedereen gegeven om zich in te houden en de hebzucht te bedwingen. Ik denk soms dat we de lotto en andere loterijen in het leven hebben geroepen, omdat er nu eenmaal niet zo vaak erfenissen te verdelen zijn. Loterijen draaien op het verlangen van velen naar meer geld en bezit. Jezus waarschuwt echter: 'Hoed je voor iedere vorm van hebzucht, want iemands leven hangt niet af van zijn bezittingen.' Op zich zou deze waarschuwing genoeg moeten zijn, want we weten allemaal dat we ons leven niet met geld kunnen redden. Maar Jezus weet ook dat wij mensen hardhorig zijn als het hierover gaat. En daarom vertelt hij nog een gelijkenis – het is een verhaal dat rauw op ons dak valt.

Een rijke dwaas

Er is een rijke man en zijn boerenbedrijf heeft het dit jaar formidabel gedaan: een omzet en winst boven alle verwachtingen. We zien de boer tevreden over zijn landerijen uitkijken. Hij is een ondernemer, dus hij denkt vooruit: 'Wat zal ik doen nu ik geen ruimte heb om de hele oogst op te slaan?' Hij heeft al een plan: de zaak uitbreiden met grotere schuren, zodat er genoeg opslagruimte is. En dan beginnen zijn ogen te glimmen en horen we hem in zichzelf spreken: 'Ik zal tegen mezelf zeggen: je hebt veel goederen in voorraad, genoeg voor vele jaren! Neem rust, eet, drink en vermaak je.' Zijn plannen zijn goed voor de economie: nieuwe schuren en gepensioneerden die het geld laten rollen, zorgen immers voor werkgelegenheid.

Na het tafereel van de rijke, tevreden boer brengt Jezus God in. God heeft in het verhaal ook nog wat te zeggen. En wat Hij te zeggen heeft, is niet mals. 'Dwaas, in deze nacht zal je leven van je worden teruggevorderd' – dat leven dat je al helemaal voor je zag – voor wie zijn dan de schatten die je hebt

opgeslagen?’ Je vraagt je af waarom God zo’n zwaar oordeel velt over deze man? Waarom is hij eigenlijk een dwaas in Gods ogen? Ik denk om twee redenen.

Schijnzekerheid

In de eerste plaats omdat hij zijn leven bouwt op zijn bezit. Hij heeft zijn ziel eraan verbonden – in de Griekse tekst spreekt hij ook letterlijk zijn ‘ziel’ (de kern van zijn leven) toe. Hij denkt zijn toekomst veilig te stellen doordat hij veel bezittingen heeft. En hij is niet de enige natuurlijk. Er zijn spreekwoorden genoeg die wat God dwaas noemt tot levenswijsheid verheffen: ‘Geld dat stom is, maakt recht wat krom is’; ‘Geen geld, niet geteld’; ‘Voor geld kun je alles kopen’; ‘Geld is niet alles, maar het is gemakkelijk als je het hebt.’ Uit die spreekwoorden spreekt onze ervaring: als je geld hebt, heb je meer mogelijkheden om voor jezelf te zorgen en iets te regelen. Denk bijvoorbeeld aan de gezondheidszorg die we hier dankzij onze rijkdom in stand kunnen houden en waardoor we aanmerkelijk langer leven dan vele anderen op aarde. Maar we kunnen met ons bezit de dood niet van het lijf houden. Ons leven is niet in ons bezit. En als het vroeg of laat eindigt, dan laten we alles na aan onze erfgenamen die er misschien wel als wolven op aanvallen, of misschien niet. Jezus knoopt aan bij de inzichten uit het Oude Testament dat rijkdom niet bestand is tegen de dood en dat een mens niets kan meenemen in het graf. Met als gevolg dat het zinloos is om je leven te bouwen op de schijnzekerheid van bezit, dat je toch ontvalt op het moment dat je ziel wordt opgeëist. Je kunt het vergelijken met de vraag die heel wat mensen stellen in een midlifecrisis of tegenwoordig al eerder met de twintigerstwijfel of het dertigersdillemma: Is het leven alleen werken met of zonder carrière, in ieder geval met huisje-boompje-kindje-beestje, ouder worden, nog wat meer en hoger raken, en dan nog wat nagenieten? Is dat het nu? Of is dit een dwaze manier van leven, zeker als je weet dat de dood je dit alles afhandig zal maken?

Hebzuchtig leven is: steeds meer wil hebben. Jezus gebruikt een Grieks woord dat simpelweg ‘meer hebben’ betekent. Het gaat dus niet alleen over het grote graaien van de miljoenenbonussen en de torenhoge vertrekpremies, waardoor ontslagen worden bijna een pleziertje is geworden. Maar het gaat ook over de armen die hebzuchtig en jaloers leven voor ‘meer’ en de anderen tussen arm en rijk in voor wie ‘meer hebben’ belangrijk is. Het gaat niet alleen over de gierigaards, die nooit populair zijn geweest en dat ook niet zullen worden, maar ook over de verspillers die meer willen hebben om te eten, te drinken en vrolijk te zijn. Jezus daagt ons uit: Wat is dit voor dwaasheid? Waarom zou je meer willen hebben, als je morgen sterft, als je je leven niet kunt kopen met

bezit? Welke zekerheid geeft bezit je? Je legt verkeerde – dwaze – prioriteiten. Je vergoddelijkt bezit tot iets dat je leven zekerheid en zin geeft. Maar het is een afgod die je leven verloren laat gaan, dwaas!

Rijk bij God

Jezus eindigt het verhaal over de rijke boer met een conclusie: 'Zo vergaat het iemand, die schatten verzamelt voor zichzelf en niet rijk is bij God.' Met dat laatste, 'rijk zijn bij God', geeft Jezus de tweede reden waarom hebzucht dwaasheid is. Je zoekt zekerheid in iets dat het niet kan geven (een afgod die alles belooft, maar die het uiteindelijk niet waarmaakt), maar daarmee laat je God, de bron van zekerheid, links liggen. Het is een schone uitdrukking: 'rijk bij God' of 'rijk in God'. God kan het fortuin van je leven zijn. God die naar ons omziet en ons het leven schenkt. God die ons liefheeft en ons het geschenk heeft gegeven van zijn Zoon. God die geeft, en niet graait of pakt. Zijn vrijgevigheid in Jezus maakt mensen die arm zijn aan goedheid en liefde en wijsheid rijk. Het is voor ieder mens de vraag wat ons laatste en zekerste bezit is, waar we ons echt rijk mee weten. Met andere woorden: Wie is de god op wie we vertrouwen? Is dat bezit, of genot, of prestatie, of positie, of nog iets anders. Of is dat de ene ware God, die ons hemzelf als zekerheid en rijkdom aanbiedt?

Als we al gelovend de rijkdom in God vinden, verandert dat ook de omgang met ons aardse bezit. Voor Jezus is 'rijk zijn bij God' niet een louter spirituele of geestelijke zaak. Wie rijk is in God, heeft de zekerheid van het bezit niet meer nodig, en kan dus ook vrijgevig delen – vooral met hen die te weinig hebben. Een paar verzen na de gelijkenis zegt Jezus: 'Verkoop je bezittingen en geef aalmoezen. Maar voor jezelf een geldbuidel die niet verslijt, een schat in de hemel die niet opraakt.' (Lukas 12:33). Zo merkt de kerkvader Augustinus bij de gelijkenis van de rijke dwaas op: 'De buiken van de armen (die je met je rijkdom kunt vullen) zijn veel veiliger opslagplaatsen dan zijn schuren.' Het is wat vreemd gezegd, maar Augustinus wil maar zeggen: wat je uit liefde aan anderen geeft, is werkelijk een schat – die zin geeft aan je leven en er voor God toe doet. Dat is een schat die bij God in gedachten blijft en die je niet zoals een vette bankrekening of een groot huis bij de dood ontvalt.

Geven

De dwaasheid van een hebzuchtig leven is volgens dit verhaal van Jezus kort samengevat: je bezit je god laten zijn, in plaats van God die de rijkdom van je leven zou kunnen zijn. De vraag komt dan op: Hoe kunnen we dan wel wijs met ons bezit omgaan? De christelijke omgang met bezit en rijkdom wordt naar

mijn mening het kernachtigst weergegeven door de apostel Paulus in zijn eerste brief aan Timotheüs [zie 1 Timotheüs 6:3-19] Ik geef hier de vijf hoofdpunten van Paulus' nuchtere en heldere adviezen:

- (1) Streef niet naar rijkdom en altijd maar 'meer', maar wees tevreden als je genoeg hebt om van te leven. Rijkdom brengt je in veel verleidingen en begeerten die je van het geloof en een echt gelukkig leven wegtrekken.
- (2) Als je rijk bent, stel dan je hoop niet op bezit alsof dat zekerheid biedt.
- (3) Als je rijk bent, zoek en vind je zekerheid in God en het leven dat Hij geeft.
- (4) Zie uw bezit als een geschenk van God om van te genieten. Bezit is immers niet slecht, zolang je het ziet als een cadeau dat je ontvangt om van te genieten en niet als 'mijn bezit' dat je krampachtig moet veroveren en verdedigen.
- (5) Je kunt niet genieten van wat je van God ontvangt, zonder ervan te delen met anderen. Rijkdom is een door God geboden mogelijkheid om goed te doen, rijk te zijn aan goede daden, vrijgevig te delen van wat je hebt ontvangen.

Wie zo leeft – of je nu rijk bent, of arm, of ergens ertussenin – die is rijk in God. Op haar of hem zal de hebzucht geen vat krijgen, of langzaamaan haar greep verliezen. Zij of hij zal steeds minder de knie buigen voor de afgod van het rijke, vrije Westen en steeds minder zin krijgen om het geloof in het eentonige credo van 'groeï en meer' te belijden. De kerk lijkt mij een uitermate geschikte oefenplek om de hebzucht af te leren. Zij is de plek om de rijkdom in God te ervaren en te vieren. Zij is een gemeenschap die leeft van Gods economie. Dat is een economie van vrijgevigheid. God heeft immers zichzelf gegeven in zijn Zoon Jezus en Hij blijft maar liefde, kracht en vergeving uitdelen – het lijkt wel verspilling soms. Wie in die economie van vrijgevigheid deelt, wordt zelf ook gul en vrij om te geven.

Bijbel

- > Psalm 49
- > Mattheüs 6:19-34
- > Lukas 12:13-21
- > 1 Timotheüs 6:3-19

Als voedsel goddelijk wordt

DE HOOFDZONDE VRAATZUCHT

4

Voor sommige theologen was de zonde van de vraatzucht of gulzigheid de ergste van allemaal. Paus Gregorius uit de zesde eeuw schreef: 'Tenzij we de vijand die in ons schuilt bedwingen, namelijk onze vraatzucht, zijn we nog niet eens begonnen aan de geestelijke strijd.' De gedachte van Gregorius is dat een mens, zolang deze zich laat leiden door de buik, niet aan het geestelijke leven toekomt. De aardse verlangens en genoegens van eten en drinken houden je dan in bedwang en laten geen ruimte voor een hogere of diepere levensvulling.

Veelvraat

De achtergrond van Gregorius' afkeer van de vraatzucht is de negatieve kijk op het lichaam en het lichamelijke: dat is tweederangs ten opzichte van het geestelijke leven waartoe wij mensen in staat zijn. Vandaar dat het ideaal van Gregorius de ascese van de monniken van zijn dagen is: afzien van voedsel en vasten, afkeer van alle lichamelijke genieting om je maar te kunnen richten op God en het spirituele leven van gebed en studie van Gods woord. Dan is de afkeer voor de vraatzucht heel begrijpelijk.

Toch is men later een stuk milder geworden en kwam de vraatzucht bijna onderaan de lijst terecht. Dat zal er ook wel mee te maken dat in de Bijbel nauwelijks gewaarschuwd wordt tegen de vraatzucht. De enige keer dat we het woord tegenkomen is wanneer iemand een 'veelvraat' wordt genoemd. En die persoon is verrassend genoeg Jezus (Mattheüs 11:19). Jezus werd door zijn tegenstanders een veelvraat en dronkaard genoemd, omdat Hij zovaak aan tafel werd gezien en dan nog wel bij de mensen met dubieuze reputatie: tollenaars en zondaars. Natuurlijk is dat 'veelvraat en dronkaard' bedoeld als laster, maar Jezus was duidelijk niet vies van een goede maaltijd en een goed glas wijn. Hij geeft zelf als reactie op die laster aan dat Hij in tegenstelling tot de asceet Johannes de Doper inderdaad etend en drinkend onder de mensen is. Het is dan ook niet vreemd dat in het christelijk geloof een maaltijd centraal staat: het Heilig Avondmaal, de Maaltijd van de Heer of de Eucharistie, die oorspronkelijk ook als maaltijd werd gevierd. Natuurlijk kent de Bijbel wel waarschuwingen tegen een overdaad aan eten en drinken, bijvoorbeeld tegen

de 'bras- en slemppartijen' (Romeinen 13:13) waaraan de Romeinen zich te buiten konden gaan. Maar er is geen verzet tegen genieten van goed eten en drinken. Dus of de vraatzucht wel echt een bijbelse hoofdzonde is, valt nog te betwijfelen.

Nieuwe goden

Maar vandaag in onze samenleving is de vraatzucht zeker weer een hoofdzonde. En dan niet een zonde tegen God, maar tegen de grote god 'Gezondheid' en zijn gemalin, godin 'Perfect Lichaam'. Vraatzucht is de hoofdzonde tegen dit hedendaagse godenpaar. En deze twee, 'Gezondheid' en 'Perfect Lichaam', zijn goden van het strenge, veeleisende soort. Meedogenloos worden de ongehoorzamen gebrandmerkt: overgewicht, zwaarlijvig, te dik. En de opvoedpolitie wordt ingezet om de kinderen van jongs af gehoorzaamheid te leren. Maar ja, de verleidingen zijn legio en gehoorzaamheid valt velen in een land van overvloed te zwaar. Daarom eisen deze goden een zware boetedoening van de zondaren: in fitnesscentra werken velen zich in het zweet, afslanken en dieetprogramma's vragen discipline en volharding gelijk aan dat van de monniken, en waar de asceten van vroeger hun lichamen kastijden, laten mensen nu als uiterste daad van gehoorzaamheid het mes in hun lichaam zetten bij de cosmetische chirurg. Zo vereren velen vandaag deze goden, opdat ze maar zouden gelijken op het beeld van het gezonde en perfecte lichaam (slank en glad voor vrouwen, gespierd voor mannen, maar beide dus zonder een grammetje vet).

Ik zei het al: gemakkelijk is deze godsdienst niet. Want in hetzelfde tijdschrift waarin de beelden van het gezonde, perfecte lichaam op de voorkant en in de reclames ons een schuldgevoel willen aanpraten en waarin op bladzijde 14 tien tips om flink wat kilo's kwijt te raken worden gegeven, staan ook de lekkerste recepten en advertenties met de prachtigste foto's van etenswaar om je eetlust op te wekken. In de boekhandel liggen de enorme stapels kookboeken naast de enorme stapels dieetboeken. En wat te denken van het fenomeen van de televisiekoks, die niet meer koken in de keuken, maar voor de camera? Onze samenleving kent een ongelofelijke aandacht voor voedsel. Niet alleen van de mensen die teveel eten, maar ook van hen die gericht zijn op dieet en gezond voedsel en hen met een passie voor koken en speciaal eten.

Eenzaamheid

Met die ongelofelijk aandacht voor voedsel zijn we ook gelijk bij het hart van de hoofdzonde die vraatzucht of gulzigheid heet. Het gaat niet alleen over veel eten of drinken. Het is een heel andere zonde dan die tegen de goden van

vandaag. Wanneer we vanuit het gezichtspunt van het geloof nadenken over vraatzucht gaan we een stap dieper dan wat matiging en tips voor gezond eten. We raken denk ik aan de kern van wat zonde in Bijbels licht is. Zonde is in de eerste plaats afgoderij. Het dienen van andere goden in plaats van de ene ware God. Zoals het eerste gebod van de tien geboden het zegt: 'Gij zult geen andere goden voor mijn aangezicht hebben.' Bij afgoderij neemt iets anders de hoogste plaats in – en dat kan van alles zijn, meestal iets wat goed en fijn en schoon is. Bij afgoderij denken we in de eerste plaats aan het vereren van goddelijke wezens. Ook die wezens staan (stonden) ergens voor: de god van de oorlog, van de vruchtbaarheid, van de familie, van de liefde ... Ook al vereren mensen vandaag in het Westen nauwelijks echte goden, je kunt wel iets of iemand vereren en als afgod koesteren: je kind, je partner, geld, seksualiteit, kennis, morele prestaties, een sport, ... of ook voedsel. De filosoof A.N. Whitehead heeft ooit eens gezegd: 'Godsdienst is wat je doet met je eenzaamheid.' Dat vind ik een goede gedachte om over te na te denken. De echte god van ons leven is die waar onze gedachten vanzelf naar toe gaan als we alleen zijn en er niets anders is om aan te denken. Waarin zoekt u vreugde en vrede als u eenzaam bent? Dat is uw god. Bij vraatzucht is voedsel of drank die schenker van vreugde en vrede in de eenzaamheid van ons leven. Eten of drinken moet de leegte van ons bestaan vullen. Vandaar dat je er zoveel aan denkt en dat je geen maat kan houden. Vandaar dat je er zoveel aan denkt en dat je koste wat het kost niet teveel en verkeerd wilt eten. Vandaar al die oneindige beelden van voedsel in boeken, bladen en op tv omdat heel wat mensen niet alleen hun lege maag, maar ook hun lege ziel willen vullen met eten en drinken.

Vullen

Het eerste probleem van deze afgoderij is dat de goden zoveel aandacht vragen. In 2006 was wereldwijd het aantal mensen met overgewicht groter dan het aantal ondervoede mensen – 1 miljard tegenover 800 miljoen. De hoeveelheid geld die Amerikanen per jaar aan afslankproducten uitgeven wordt geschat tussen de 22 en 55 miljard dollar. Die getallen geven toch wel aan dat de afgod van de vraatzucht in een wereld waar velen lijden aan te weinig voedsel niet onschuldig is? Het tweede probleem van afgoderij is dat die goden nepgoden zijn. Ze kunnen niet de rol van God innemen, al beloven ze dat wel en verwachten wij dat ook. Afgoden vullen de leegte niet op. Het is alsof je antibiotica inneemt tegen liefdesverdriet of naar de kinesist gaat om van je heimwee af te raken. Voedsel, schoonheid, gezondheid, je fatsoen, alle religieuze plichten, een relatie, een kind dat geslaagd is in het leven, kennis, nooit vult het de leegte van ons hart helemaal. Je ziet dat het scherpst bij

verslaving: of je nu aan drank of eten verslaafd bent, nadat je je op het eten of op de drank hebt gestort, is het gat alleen maar groter. Of ook bij mensen die van hun fatsoen, morele goedheid of religie hun god hebben gemaakt, dat ze als ze in het leven teleurgesteld raken bitter en hard worden, omdat hun god hun niet geeft waarop ze denken recht te hebben. De enige die de leegte kan vullen is God. U zult van mij niet anders verwachten dan dat ik dat zeg. Maar ik meen het wel. Alleen de liefde van de ware God schenkt ons een levensvulling die niet alleen dieper en blijvender is dan al het andere, maar die ook ons leven vrij maakt. We zijn niet meer in de ban van welke god dan ook, we hoeven niet zelf de leegte te vullen, maar we leven in de liefde van God die eerst geeft en eeuwig bemint.

Het is goed

Door dat te geloven kunnen we genezen van de vraatzucht, de afgoderij van het voedsel. Niet door radicaal het genieten te verbieden en eten en drinken als minderwaardig te beschouwen, zoals Gregorius voor ogen had. Dat merken we ook in de eerste brief aan Timotheüs [*zie 1 Timotheüs 4:1-10*]. Ook daar is sprake van asceten die het huwelijk, het genieten van eten en drinken en waarschijnlijk het eten van bepaald onrein voedsel verbieden. Het is niet helemaal duidelijk over wat voor mensen het gaat: in ieder geval behoren ze tot de groep die het aardse en lichamelijke leven eronder wil houden om zo meer ruimte te maken voor het geestelijke. In de tijd van het Nieuwe Testament leefden zulke gedachten breed onder Joden, Christenen en heidenen. Maar in deze brief worden deze mensen niet al te vriendelijk leugenaars en huichelaars genoemd. Het probleem is namelijk dat ze geen rekening houden met het feit dat God het voedsel heeft geschapen. En wat God heeft geschapen is goed, zo zegt de Bijbel dat in het begin: God schiep en telkens zag Hij dat het goed was. Je moet dus niet kritischer zijn dan de Schepper zelf. Maar onder dankzegging je deel van Hem ontvangen om het te gebruiken waarvoor het is gegeven. Eten en drinken is niet alleen gegeven om in leven te blijven, maar ook om van te genieten – waarom zou God anders zoveel verschillende smaken hebben geschapen? Al het voedsel is geheiligd (dat wil zeggen vrij om te gebruiken), zegt de schrijver, door het woord van God. Daarmee wordt het woord waarmee God alles goed heeft geschapen bedoeld en misschien ook het woord van het evangelie dat de scheiding tussen Jood en niet-Jood en het daarbij behorende onderscheid tussen rein en onrein voedsel te boven komt.

Hoe dan ook, het voedsel is door God bedoeld om te gebruiken en te genieten met dankbaarheid. Dat is wel essentieel: twee keer staat erbij 'onder

dankzegging' en een keer 'door het gebed', waarmee ook het dankgebed bedoeld wordt. Juist de dankbaarheid aan God voor zijn zorg en liefde, die ook zichtbaar is in het eten en drinken dat we ontvangen, zorgt ervoor dat voedsel geen god wordt. We eren en danken niet het eten, maar de Gever van het eten. En daarmee is het eten goed, maar geen god. Het is nuttig en je kunt er dankbaar van genieten, maar verder hebben we geen verwachtingen van het voedsel.

Maaltijd

Hopelijk zijn deze gedachten over voedsel als afgod of goede gave van God helder. Het klinkt misschien allemaal niet zo moeilijk, maar ik ben me ervan bewust dat het vaak niet gemakkelijk is om van onze afgoden af te raken. Het vraagt om inzicht in wat onze afgoden zijn en het kan pijnlijk zijn om te erkennen dat je verkeerde goden in je leven hebt. Het kan veel kosten om hen de rug toe te keren, juist omdat tot nu toe je levensgeluk ervan afhing of omdat ze een beetje vervulling van de leegte gaven. En het vraagt moed om die beperkte vervulling van onze leegte door iets tastbaars als eten of drinken op te geven voor de vervulling van God die we niet zelf kunnen maken of organiseren. Zou daarom Jezus een maaltijd hebben nagelaten voor zijn volgelingen? Een maaltijd om steeds weer te laten proeven dat de goedheid en liefde van God ons leven echt vult? Een maaltijd die zegt: het eerste voedsel is Christus die naar ons omziet en ons uit de greep van welke goden dan ook wil halen en houden. De andere maaltijden en tussendoortjes zijn tekenen van die goedheid – niet meer en niet minder.

Bijbel

- > Mattheüs 11:2-19
- > 1 Timotheüs 4:1-10

Vreugde of onverschilligheid?

DE HOOFDZONDE LUSTELOOSHEID OF LUIHEID

5

Wanneer we denken aan de zonde van de luiheid – ook wel de traagheid genoemd – komt waarschijnlijk de klassieke luiaard op ons netvlies: de uitslaper, de levensgenieter die liever lui dan moe is. Luie mensen hebben een hekel aan werken en verantwoordelijkheid en een voorkeur voor alles wat plezierig en gemakkelijk is. Laat ik gelijk maar duidelijk zijn: God houdt niet zo van luiaards. In het bijbelboek Spreuken [zie *Spreuken 6:6-11*] worden ze geadviseerd om een spoedcursus ijver en werklust te volgen bij de mieren. Zie die kleine wriemelbeestjes eens ijverig en onvermoeibaar werken en slepen, dag in, dag uit. En jij mens, kroon op Gods schepping, ligt op je bed te niksen – ‘nog even rusten, even blijven liggen’. Dat is niet de bedoeling: Eruit luiaard, naar de mieren en dan aan het werk! In de *Goddelijke komedie* van Dante doen ook de luiaards boete op de Louteringsberg om de zonde van de luiheid eruit te werken en af te leren. En raad eens hoe ze boetedoen? Ze lopen met grote haast onafgebroken rondjes langs de berg. Al rennend raken ze de luiheid kwijt en leren ze ijver.

Onverschilligheid

Toch gaat het bij de hoofdzonde luiheid niet in de eerste plaats over deze vorm van luiheid – het gebrek aan ijver en werklust. Het Latijnse woord ‘acedia’ kan beter vertaald worden met lusteloosheid of onverschilligheid. Het is een levenshouding van ‘wat heeft het allemaal voor zin om me druk te maken?’ en ‘Het kan mij niets schelen!’ Je hebt geen lust en geen zin. Het is wel belangrijk om te zeggen dat deze lusteloosheid niet moet worden verward met depressiviteit waar mensen aan kunnen lijden, als gevolg van teleurstellingen in het leven, stress, vreselijke dingen die zijn gebeurd, of dat je er van jongsaf aanleg voor hebt. Wie depressief is, kan ook lusteloos en vermoeid zijn, maar dat is nog geen zonde. De zonde van de lusteloosheid gaat gepaard met bewuste keuzes. In de woorden van de Engelse schrijfster Dorothy Sayers: ‘Het is die hele vergiftiging van de wil, die begint met onverschilligheid en een houding van “het kan me allemaal niets schelen,” die uitgroeit tot een opzettelijk weigeren van vreugde.’ Lusteloosheid heeft alles met onverschilligheid te maken: het gaat om de weigering om je leven, andere mensen en hun leven en de schepping waardevol te vinden. Je laat je niet

meer raken: niet door wat goed is en ook niet door wat slecht is. Lusteloosheid moet dus uiteindelijk eindigen in wanhoop en diepe triestigheid.

Vaak gaat deze zonde gepaard met klagen en mopperen. Wie leeft in een continue klaag- en zaagstand: 'het is allemaal toch niks', 'het wordt steeds slechter', 'vroeger was of elders is het veel beter' en nog veel meer ach en wee, zou wel eens de (eerste) tekenen van de hoofdzonde van de lusteloosheid kunnen vertonen. En misschien zijn dat meer mensen dan we denken. Het gevoel van onbehagen en verveling hangt zeker in de Westerse lucht vandaag. Ik denk dat we er allemaal min of meer vatbaar voor zijn. Iemand heeft de westerse mens vergeleken met een verveeld kind tussen bergen speelgoed. Het kind heeft duizend en één mogelijkheden, maar nog hoor je: 'Ik weet niet wat ik moet doen, ik heb nergens zin in!' Nog nooit in de wereldgeschiedenis waren mensen rijker dan wij (samen), nog nooit waren ze zo druk, nog nooit hadden ze zoveel mogelijkheden en toch is het onbehagen en de verveling wijdverbreid.

Levenslust

Dan is ook gelijk duidelijk dat de oplossing niet ligt in nog meer doen en nog drukker en nog heftiger leven. Lusteloosheid raak je niet kwijt door te gaan lopen, hard te gaan werken, nog meer uit te gaan of door nog meer speelgoed in huis te halen. Het tegenovergestelde van lusteloosheid is niet ijver of drukte. Het medicijn tegen onverschilligheid en lusteloosheid is gedrevenheid of passie. De vraag is dan waar we dat kunnen vinden en hoe we dat ons eigen kunnen maken. Wat zet ons in beweging, dat we ervoor gaan en we liefhebben en met passie en levenslust leven? In de brief van Paulus aan de Filippenzen staat een oproep om met vreugde en zin te leven. Het zijn woorden waar de zin om te leven er als het ware uitbarst [zie *Filippenzen 4:4-9*]. Paulus roept in die passage op tot vreugde, gebed en een leven dat gericht is op het doen van het goede. Je zou het een drievoudig medicijn tegen de lusteloosheid kunnen noemen.

Eerst en vooral roept Paulus zijn lezers op tot vreugde. Als er iets is dat ons levenslust en levenskracht geeft, dan is het wel vreugde. 'Verblijdt u altijd in de Heer; ik zeg het opnieuw: Verblijdt u!' Als je deze oproep leest, dan kun je moeilijk zeggen dat geloven in God saai, vervelend of negatief is. Voor Paulus is het een zaak van vreugde. Mensen hebben nogal eens het beeld dat geloven een zaak is van 'niks mogen' – dat je het genieten moet opgeven. Maar het is nu juist andersom: de zonde van de lusteloosheid is saai en vervelend, terwijl de weg van geloof tot vreugde leidt. Het is wel wat vreemd dat Paulus oproept

om altijd blij te zijn. Alsof je dat kunt zijn op commando. Blijkbaar is dat mogelijk door je vreugde te zoeken en te vinden in de Heer. Er is een bron van vreugde: de Heer die nabij is. Die ons leven uit de verveling haalt en uit de wanhoop, de schaamte en de vermoeide cirkelen om onszelf. De Heer die ons de liefde heeft verklaart en in deze wereld het teken van het kruis heeft gegeven. Het kruis is het teken dat God niet onverschillig is – alsof het Hem niets kan schelen, wat er gebeurt, wat wij doen, wat ons is aangedaan. Het kruis laat zien dat het Hem heeft geraakt tot in de dood. De onverschilligheid, het kwaad en het onrecht heeft Hij op zich genomen om ons mensen ervan te verlossen. Deze gepassioneerde Heer is een bron van vreugde. Hij is een vuur waaraan wij de levenslust en vrolijkheid kunnen aansteken. Daarom zegt Paulus: ‘Verblijd u in de Heer. Moet ik het nog een keer zeggen? Verblijd u!’

Zouden we alles wat in de kerk gebeurt niet in dat licht kunnen zien? De kerk is de plek waar de vreugde wordt gezocht – al sprekend, biddend, luisterend, dienend en elkaar ontmoetend. Het is de vreugde die we niet zelf kunnen aansteken, maar die we zoeken en vaak als een onverwacht geschenk ontvangen. In de kerk zijn we vaak al blij als er genoeg mensen zijn en de sfeer warm en open is. Maar Paulus spoort ons aan om niet te voorzichtig te zijn: de vreugde die gegeven is met het kennen van Jezus is voor ons bedoeld. Het zal ons van onze onverschilligheid en verveling genezen.

Bidden

Het tweede waartoe Paulus oproept is het gebed. Dat is niet verwonderlijk als je bedenkt dat hij eerst de christenen in Filippi heeft opgeroepen om altijd blij te zijn. Er is immers veel dat de vreugde bedreigt en dat ons bezorgd, vermoeid en uiteindelijk ook onverschillig kan maken. De huis tuin en keuken zorgen, de zorgen om onze geliefden, rond ziekte en ouder worden. En de grotere zorgen: Wat gaat er gebeuren als de spanning tussen godsdiensten/culturen te hoog oplopen? Wat is de toekomst van de aarde met het milieuprobleem? Waar gaat het heen in onze samenleving – zoveel eenzaamheid en zo weinig God? Er is genoeg om de vreugde de grond in te boren. Vandaar dat Paulus zegt: ‘Wees over niets bezorgd, maar vraag God wat u nodig hebt en dank hem in al uw gebeden.’ ‘Bid!’, is zijn advies, ‘bid tegen de zorgen in.’ Bidden is een daad van verzet en opstand. Een klein mensje besluit zich niet te laten inpakken door de angst en de zorgen. Een kleine groep mensen wil zich niet neerleggen bij onrecht en wil niet onverschillig de schouders ophalen over hoe het nu eenmaal gaat. In plaats daarvan bidden ze – verlangen, wensen, smeken – tot God, van wie ze geloven dat Hij er ook door wordt geraakt, omdat Hij zichzelf zo heeft laten zien in het leven en sterven van Christus. En zulk bidden draagt

de belofte mee, dat de vrede van God komt om onze harten en gedachten te bewaren. De vrede van God bouwt als het ware een muur om ons hart en om onze vele gedachten heen, zodat de onverschilligheid en de wanhoop en de kilheid er niet bij kunnen komen. Al biddend gaat in ons leven de vrede van Christus gelden, vanuit het vertrouwen dat Hij ook ons bestaan en deze wereld van vandaag heeft gedragen.

Bewoond hoofd

Tot nu toe is het medicijn tegen de lusteloosheid vooral spiritueel: vreugde in de Heer en de weg van het gebed. Maar dat is niet alles. Paulus gaat verder met een oproep om alles wat waar, goed, eerbaar en deugdzaam is te bedenken en te doen. Voor de lezers van deze brief, de volgelingen van Jezus in de Griekse stad Filippi in de eerste eeuw, moet dat bekend in de oren hebben geklonken. Filippi was een Romeinse kolonie, een stad herbouwd door keizer Augustus voor Romeinse veteranen, legionairs die met pensioen waren gegaan. Romeinen waren bekend met 'deugd' en 'alles wat lof verdient'. Paulus sluit dus aan bij dat wat de mensen toen goed, waar en rechtvaardig vonden. Daarop hebben gelovigen geen alleenrecht, ook anderen weten van het goede. Hij wil daarmee onderstrepen dat er in het menselijk bestaan wel degelijk zaken zijn waarvoor je als mens je kunt inzetten en geven: dat wat waarachtig en oprecht is, dat wat waarde heeft, dat wat rechtvaardig is, dat wat zuiver is, dat wat lieflijk is, dat wat aangenaam in de oren klinkt. Hij somt een hele lijst deugden op, kwaliteiten van leven als mens. En Paulus zegt: bedenk die. Richt je gedachten erop en wees daarmee bezig. Laat je vullen met alles wat goed is. Het is namelijk niet om het even wat we toelaten in onze gedachten. Je kunt je ook laten vullen door wat onnozel, leeg of onzuiver is. Thomas More heeft dat treffend verwoord: 'Houd je denken bezig met goede gedachten, anders zal de vijand je vullen met slechte. Een onbewoond hoofd bestaat niet.' Ons hoofd is bewoond, omdat we denken, dromen en fantaseren. Daarom vraagt het om een keuze om telkens weer de goede gedachten, dromen en fantasieën in ons hoofd te halen en de lege, waardeloze en destructieve te verjagen.

Doe iets

En dat niet alleen, maar dan ook om die goede gedachten in de praktijk te brengen. Paulus wijst naar zijn eigen leven. Hij zegt: dat goede hebben jullie geleerd en ontvangen van mij toen ik het evangelie kwam brengen en jullie hebben het ook gezien in hoe ik leefde. Hij wil maar zeggen: het zijn niet alleen schone gedachten om over te denken, maar ze worden werkelijkheid in het concrete leven van hen die het evangelie horen en ontvangen. Daarom kan hij

oproepen om ze ook in de praktijk te brengen. Misschien is dit wel de beste therapie tegen lusteloosheid en onverschilligheid: doe iets en steek je handen uit de mouwen! Als je zegt: er is zo weinig gemeenschap meer – vroeger zagen de mensen elkaar en leefden ze echt samen – begin dan met anderen te zien, zoek eenzamen op, zet een lach op uw gezicht en groet mensen op straat. Wanneer je zegt: de kerk is toch ook niet wat het moet zijn, doe wat je kunt als lid en begin met zoeken naar wat het dan wel moet zijn. Of je weet het ook allemaal niet: ‘het is zo ingewikkeld al die problemen, wat kan ik als één klein mensje aan de wereldproblemen doen? Daarvoor moet je bij de politiek zijn.’ Begin dan als één klein mensje en kijk eerlijk wat u kunt doen en geven, doe wat recht is in uw situatie en bid voor de rest. Of je bent teleurgesteld in jezelf: ‘bij mij wordt het nooit iets, altijd verpest ik het weer, altijd gaat het stuk.’ Blijf daar niet, zoek vergeving, blijf niet in het donkere hoekje van het zelfverwijt en de schuld, maar start eerlijk en oprecht opnieuw. Of je bent verveeld en cynisch: ‘waar zou ik me voor inzetten, het is allemaal niks!’ Ga eens wat goeds doen, kom achter je computer of tv vandaan. Zet je in voor andere mensen, voor een goed doel, voor de kerk, voor iets wat waarde heeft. Kom uit je cocon en laat zien dat je liefelijk bent – dat anderen je lief kunnen hebben om wat je zelf geeft aan liefde.

Ziedaar, het evangelie voor de onverschilligen en lustelozen. Vreugde in de Heer die dit ganse bestaan heeft gedragen, ons verdraagt en in zijn liefde tot echt leven bestemt. Gebed als een daad tegen de wanhoop, moedeloosheid en teleurstelling om de vrede van Christus te vinden in plaats van hardheid en onverschilligheid. En het doen van dat wat wel de moeite waard is om ons hoofd mee te vullen en onze handen aan vuil te maken. Wie dit Evangelie gelooft zal zich niet vervelen – in de kerk niet en in het dagelijks leven niet. Je zult er levenslustig van worden, gedreven en gepassioneerd. En voor wie daar wat schrik voor heeft. ‘Het moet ook niet *te* worden’, heeft Paulus nog een bemoedigende belofte aan het einde van de passage: ‘en de God van de vrede zal met u zijn.’ Vrede – dus wees niet bang, het zal nooit te wild en te druk worden met God.

Bijbel

- > Spreuken 6:6-11
- > Filippenzen 4:4-9

Seks als grijpen of troosten?

DE HOOFDZONDE WELLUST

In de Bijbel wordt een verhaal verteld dat op een levendige en bijna volledige wijze de wereld van de wellust tekent: het verhaal van koning David en Batsaba [zie 2 Samuël 11-12]. Je kunt het je bijna niet voorstellen dat dit verhaal in de Bijbel staat. Het gaat over één van de grote bijbelse helden: David, de grote koning van Israël, de man naar Gods hart en de voorvader van Jezus. En over hem wordt open en eerlijk verteld over lust, overspel, doofpotoperaties en moord. Het is heel begrijpelijk dat een ander 'geschiedenisboek' in de Bijbel, het veel latere boek Kronieken, het niet aandurft om dit verhaal te vertellen. Ze zullen gedacht hebben: 'over deze pijnlijke gebeurtenis uit het leven van koning David kunnen we maar beter zwijgen.' Maar de schrijver van het boek Samuël spaart de grote man niet.

Op het hoogtepunt

Het gebeuren vindt plaats als Davids ster tot grote hoogte gestegen is. Na jaren van vervolging door koning Saul en een burgeroorlog tussen hem en het huis van Saul, is hij koning geworden. Hij heeft een nieuwe hoofdstad veroverd, Jeruzalem, die hij versterkt tot een vesting met de naam 'de stad van David.' Hij bouwt een paleis en ondertussen behaalt hij overwinning op overwinning in de oorlogen met de buurvolken, zodat zijn rijk steeds machtiger en sterker wordt. En dit alles geschiedt onder de zegen van de Heer, die hem heeft uitgekozen en hem bij monde van de profeet Natan nog kortgeleden beloofd heeft dat zijn koningshuis altijd zal blijven bestaan.

Eindelijk is er dus rust en vrede voor David. Maar juist die rust wordt voor hem een struikelblok. Hij gaat niet mee met de troepen in de oorlog tegen het vijandige Ammon. Dat was normaal een taak voor de koning: leiding geven aan het leger in de strijd (1 Samuël 8:20). Maar nu laat David het over aan zijn generaal Joab. Thuis in zijn paleis heeft hij niet veel te doen. De schrijver spreekt over zijn rustbed en dat hij wat wandelt op het dakterras. Al wandelend valt zijn oog op een vrouw die in haar tuin of op haar terras aan het baden is. Hij kijkt, zoals de meeste mannen kijken en hij kijkt nog eens beter. Ze is een schone vrouw. Bij David wekt het kijken naar haar wellust op. Hij wil haar hebben.

Pakken

David laat naar de vrouw vragen en hem wordt verteld dat zij Batseba, de vrouw van de Hethiet Uria is. Uria is één van Davids officieren en elitesoldaten, zo leren we later in het verhaal. Dit antwoord is een streep door Davids rekening: ze is de vrouw van een ander. Maar David ziet er juist een kans in, want Uria is weg met het leger. Hij laat Batseba halen en gaat met haar naar bed. Het verhaal laat de heftigheid van de lust goed zien. Het wordt kort en heftig verteld: David vraagt, zendt boden om haar te halen, zij komt, hij slaapt met haar en ze gaat terug naar huis. Verder worden er geen woorden aan vuil gemaakt – geen liefde, geen gesprek, geen andere activiteiten, maar naar bed en dan weer weg. Eén woordje van de verteller is treffend als het gaat over wellust: ‘halen’ of ‘bij zich laten komen’. Het woord betekent ook ‘nemen’ of ‘pakken’. David neemt of pakt haar. Dat is nu juist de zonde van de wellust. Het is niet zo dat seksueel genot slecht is. Het kwade van wellust is het behandelen van een ander als een middel om je seksuele verlangens te bevredigen. De ander is niet meer dan een lichaam of een object dat jij wil pakken en bezitten. Het is dus in de kern puur egoïsme, in de woorden van de middeleeuwse theoloog Thomas van Aquino: ‘Seksuele wellust is eigenliefde.’ Bij wellust wordt het seksuele verlangen, dat vrijwel alle mensen hebben, zo sterk dat je grenzen overgaat. De eerste grens is dat je de ander niet liefhebt, maar ziet en behandelt als een object dat je kunt nemen. En David, die als koning denkt dat hij kan nemen wat hij wenst, gaat daarbij nog een grens over. Namelijk dat hij de vrouw van zijn officier neemt – tegen de geboden van God en de menselijke trouw aan elkaar in.

Nog op een andere wijze is wellust iets van ‘grijpen’ en ‘pakken’. Het is uiteindelijk onverzadigbaar. De Amerikaanse schrijver Frederick Buechner maakte eens de volgende vergelijking: ‘Wellust is het sterke verlangen naar zout bij een man (of een vrouw) die sterft van de dorst’. De lust is als sterke dorst, maar je verlangt niet naar water dat je dorst lest, maar naar zout dat je dorst alleen maar groter maakt. Dat is heel goed zichtbaar bij seksverslaving en bij de grenzen die in onze cultuur steeds verder worden opgeschoven als het gaat over wat we willen zien en horen over seksualiteit. Wellust wordt nooit verzadigd – heel even misschien – maar dan moet het weer grijpen.

Seks en de ziel

Voor David houdt het echter snel op, want hij raakt al snel in de problemen. ‘Ik ben zwanger’, laat Batseba weten. Een paar woordjes die Davids leven en koningschap kunnen vernietigen. Daarom komt hij in actie. En hij is slim genoeg om een oplossing te vinden. Hij laat Uria uit het leger terugkeren,

zogenaamd om verslag uit te brengen. David wil hem natuurlijk bij zijn vrouw in bed te krijgen, zodat het kind een fatsoenlijk echtelijk kind zou zijn. Maar David heeft niet gerekend met de trouw van zijn officier. Het contrast tussen David en Uria in het verhaal is levensgroot: Uria weigert om het er van te nemen terwijl zijn makkers in de strijd hun leven wagen. Hij slaapt bij de paleiswacht. Dan volgt plan B: Uria dronken voeren, zodat hij zijn principes wel zal laten varen voor zijn lust. Maar ook dat werkt niet. Een dronken Uria is rechtvaardiger dan een nuchtere David. Die gaat dan over tot Plan C: Uria uit de weg ruimen. Uria gaat terug met een brief aan generaal Joab om hem in de strijd te laten sneuvelen. Hij bezorgt keurig zijn eigen doodvonnis. In het verhaal merken we met schrik dat David gaandeweg harder en onverschilliger wordt. Hij houdt zijn spel keihard vol, zoals we merken uit zijn cynische bericht aan Joab, nadat deze hem heeft laten boodschappen dat Uria is gesneuveld: 'Dat gebeurt in de oorlog. Dan treft het zwaard de een, dan weer de ander.' Koste wat het koste wil hij zijn eer redden en zijn macht behouden. Daardoor heeft de lust heeft hem al bij moord gebracht.

Natuurlijk kun je zeggen dat het niet zover had hoeven te komen als David vandaag had geleefd. Er zijn nu immers voorbehoedsmiddelen. Dan zou het alleen maar een slippertje of een affaire zijn geweest. Uria had het er levend van afgebracht, maar toch was er wel degelijk iets kapot gegaan. Vanaf dat moment droegen David en Batseba een geheim met zich mee en zou het nooit meer als vroeger zijn – zeker niet in hun relatie tot Uria. Je kunt net doen alsof seksualiteit niet zoveel voorstelt en zeggen dat het gewoon een van onze menselijke behoeftes is, zoals eten en drinken. Met als gevolg dat je dus ook niet zo moeilijk moet doen over overspel en lust. Maar dat lijkt me niet terecht: seksualiteit raakt ons diep. In de film *Indecent proposal* wordt dat duidelijk gemaakt door het verhaal van een jong koppel in geldproblemen. Een miljonair doet hen het wrede voorstel om één nacht met de natuurlijk schone vrouw te slapen in ruil voor 1 miljoen. Het koppel weet niet goed wat te doen, maar besluit uiteindelijk om erop in te gaan. Zij zegt: 'Het is mijn lichaam maar, niet mijn ziel.' Maar de film laat zien dat het niet zo simpel is. Want die nacht heeft alles kapotgemaakt. Hun relatie krijgt te lijden onder wantrouwen en spanningen en breekt uiteindelijk. Seksualiteit is meer dan lichaam en hormonen, het gaat over ons leven en over onze ziel.

Wellust is ongeloof

Als we de draad van het verhaal weer oppakken, merken we dat David na de dood van Uria alles goed heeft geregeld. Het deksel op de doofpot is stevig aangedraaid. Batseba is na de periode van rouw over haar gesneuvelde man

met David gehuwd. Het kind dat wordt geboren is zijn kind geworden (ietwat te vroeg geboren) of het kind van Uria (een beetje laat geboren). Er is natuurlijk geen haan meer die daar naar kraait. Wellicht spreekt men in de stad wel vol lof over de koning die zich heeft ontfermd over de weduwe van zijn officier. Alleen heeft David niet gerekend met de Heer. In Gods ogen was dit alles kwaad en Hij is niet van zins om zijn lieveling en uitverkorene te sparen. Dus wordt Natan, de profeet van de Heer, geroepen om de confrontatie met de koning aan te gaan. We beseffen hoe gevaarlijk het is. Hoe zal een koning die er niet voor terugdeinst om zijn eigen officier te vermoorden, reageren op kritiek van een profeet? Maar Natan gaat en spreekt. Hij vertelt een verhaaltje om de koning in de val te lokken. 'Er waren eens een rijke man met alles wat zijn hart begeert en een arme met één lammetje dat als een dochter wordt vertroeteld. De rijke man krijgt bezoek, wil geen dieren uit zijn eigen kudde slachten en neemt – let op: opnieuw 'neemt' – het lam van de arme en slacht het voor de maaltijd met zijn gast.' David, die gewend is om recht te spreken, reageert woedend: 'Hij is een kind des doods en alles zal hij viervoudig vergoeden!' We houden de adem in om te horen wat de profeet zal zeggen. Hij zegt: 'Gij zijt die man!' Met deze woorden slaat God de doofpot aan diggelen en stort Davids schone schijnwereld ineen. Nu is het beurt aan Natan om boos te worden: 'Hebt u niet genoeg ontvangen in het leven? God heeft je alles gegeven en nog heb je niet genoeg en neem je de vrouw van een ander en dood je hem.'

Uit de felle verwijten van de profeet aan het adres van David zien we dat wellust ook een vorm van ongeloof is. Het is een gebrek aan vertrouwen op God. Je gelooft namelijk niet dat God je genoeg heeft gegeven of nog zal geven. Maar je zoekt ongelovig en ontevreden naar meer of naar anders. Dat geldt evenzeer voor *singles* als voor mensen die gehuwd zijn of een relatie hebben. Wie ruimte geeft aan seksuele lust is niet tevreden met de mens met wie je je leven deelt of met je leven alleen. Seksuele verlangens kunnen zo sterk zijn, dat het moeilijk is om er niet aan toe te geven. Maar zou je God niet kunnen vertrouwen dat Hij voor je zorgt – ook als je seksuele verlangens niet vervuld kunnen worden? Lust grijpt in plaats van te ontvangen, zowel van God die werkelijk voor ons wil zorgen, als van mensen die ons liefde, vriendschap en kameraadschap schenken.

Boete en troost

Het verhaal van Davids wellust laat een groter krater in zijn leven en carrière achter. Gelukkig is de krater niet het enige: er zijn ook twee lichtpuntjes. Het eerste is de schuldbelijdenis van David. Hij reageert kort en echt op Natans

woorden: 'Ik heb tegen de Heer gezondigd.' De tiran gaat door de knieën. Hij zoekt geen verontschuldigen, maar belijdt zijn schuld. In het Psalmboek is het prachtige en diepgaande boetelied, Psalm 51, verbonden met het berouw en de omkeer van David. Door boete en berouw maakt hij de keuze om werkelijk afstand te nemen van het kwaad dat hij heeft gedaan. Wie zo'n stap van berouw en omkeer zet, kan hopen op vergeving en een nieuw begin, hoewel Davids leven voorgoed getekend zal blijven door deze wandaad. De dood van het kindje dat geboren is en later ook de familievetes die als een schaduw over zijn laatste regeringsjaren vallen, blijven de pijnlijke wonden van zijn misstap.

Het tweede lichtpuntje schijnt aan het slot. Na de periode van rouw om het kind dat is gestorven, komen David en Batseba weer bij elkaar. 'David troostte zijn vrouw Batseba. Hij sliep bij haar en ze kreeg een zoon,' zo vertelt de schrijver (12:24). Troost en de seksuele gemeenschap worden in één adem genoemd. Wil de schrijver ons zeggen: zo kan het dus ook en zo is het bedoeld? Waar je jezelf werkelijk geeft in liefde aan de ander, daar kan seksualiteit vruchtbaar en goed zijn. Je kunt met seks zelfs troosten in zorg en verdriet. Zou het niet daarom zijn dat seksualiteit in de Bijbel verbonden is aan het huwelijk? In een relatie waarin mensen elkaar in goede en kwade dagen trouw zijn, elkaar kunnen troosten, moed geven en gelukkig maken, raakt seks los van het lusten en grijpen en wordt het deel van de liefde. Dan komt seksualiteit onder de zegen van God en brengt het leven voort. Bij David en Batseba in het kind dat ze ontvangen en dat door de profeet Natan 'Jedidja' wordt genoemd. Die naam betekent: 'de beminde van de Heer'.

Zo brengt dit verhaal twee tegengestelde vormen van leven: lust en grijpen tegenover troosten en ontvangen. Of, in andere woorden: eigenliefde tegenover liefde. In de spanning tussen die twee speelt zich het mensenleven af. En tussen die twee ligt de weg van berouw en vergeving, waardoor mensen van de ene vorm van leven die leidt tot de dood overgaan in de andere die leven voortbrengt. De weg die gebaad is door Jezus, de Zoon van David, die zichzelf tot in de dood heeft gegeven. Die gevende liefde betekent het einde van de wellust.

Bijbel

> 2 Samuël 11:1 – 12:24

> Psalm 51

Woede die overwint

DE HOOFDZONDE WOEDE

Als het in de kerk over woede gaat, dan weet je al van tevoren dat er zal worden gezegd: ‘u mag niet boos zijn.’ Boosheid past immers niet bij een mens die leeft van de liefde. En bovendien heeft woede ook zo weinig zin. Je wordt er niet vrolijker van en het geeft vaak ook weer extra problemen. Je kunt dus beter de les het kinderrijmpje in de praktijk brengen: ‘Ben je boos, pluk een roos, zet hem op je hoed, dan ben je morgen weer goed!’ En toch zijn er ook positieve dingen te zeggen over boosheid. De reformator Maarten Luther zei ooit: ‘Als ik boos ben, kan ik goed schrijven, bidden en preken, want dan wordt mijn stemming verbeterd, mijn begrip aangescherpt, en alle wereldse kwellingen en verleidingen vallen weg.’ Dat heeft te maken met hoe ons menselijk lichaam werkt als we boos worden. Er komt extra adrenaline vrij, die ons lichaam een enorme fysieke opwindning verschaft om tot actie over te gaan met buitengewone scherpte en gerichtheid, zoals Luther blijkbaar ervoer.

Geraakt worden

Of we het nu negatief of positief zien (of allebei), boosheid is een gegeven in ons leven. Het is er! Boosheid is een reactie op onrecht, pijn, teleurstelling in ons leven. Wanneer je als mens negatief wordt geraakt, is de kans aanwezig dat je boos wordt. Dat gebeurt regelmatig dat je wordt geraakt door anderen die je iets aandoen of door wat je is overkomen. Er zijn mensen die zich zo geraakt voelen door het leven dat ze boos zijn op alles of op God. Boosheid of woede is een sterke emotie die wij allemaal kennen. De vraag is alleen hoe we ermee omgaan.

Een simpel christelijk antwoord dat veel gelovigen, maar ook anderen zullen geven is: je mag niet boos zijn. Je moet die boosheid zo snel mogelijk aan de kant zetten of onderdrukken. Want, zo zegt men, God is liefde en wij moeten elkaar liefhebben. En bij liefde past toch geen boosheid? De liefde is toch zacht en vriendelijk, geduldig en vredelievend? Vandaar dat veel mensen schrikken als ze in de Bijbel lezen van Gods boosheid. In het Oude Testament kan God in woede ontsteken – heftig en vreselijk. En vaak zegt men: ‘dat is de God van het Oude Testament, maar gelukkig hebben we nu de God van liefde in het Nieuwe Testament die Jezus ons heeft laten zien.’ Toch is het zo simpel niet. Er zijn er

geen twee goden in de Bijbel, maar één. En deze ene God is in het Oude Testament evenzeer de God van liefde en kan in het Nieuwe Testament evenzeer toornen. Dat kun je vervelend of primitief vinden, maar de Bijbel is heel duidelijk: ook God kent woede. Misschien is dat maar goed ook. In een detectiveverhaal komt het volgende gesprek tussen twee politiemannen voor: De ene zegt: 'Ik heb het niet zo op al die nadruk op zonde, lijden en oordeel. Als ik een God had, dan zou ik graag willen dat hij intelligent, vrolijk en amusant was.' Waarop de ander reageert: 'Ik betwijfel of je hem zo'n troost zou vinden als ze je wegleidden naar de gaskamers. Misschien zou je dan liever een God van wraak willen.'

Een God die nooit boos wordt, een mens die nooit boos wordt, dat is te zoet voor deze wereld. Dat past wel bij een soort van 'wellness-geloof' waarin we allemaal ongestoord verwend willen worden of bij die vakantiemomenten dat je in alle rust kan genieten van een prachtige zonsondergang – onder de indruk van de schoonheid en goedheid van het leven. Maar het past niet in het leven wanneer je collega met scherpe ellebogen over je rug omhoog kruipt. Of als je baas bruut weigert om te geven waar je recht op hebt. Of als je op school gepest wordt. Of als je voor de honderdste keer wordt afgewezen omdat je een donkere huidskleur hebt. Of als je familieleden zijn gedood. Of als je als een kleine gemeenschap in de wereldstad Rome wordt gezien als bijgelovige lastposten. Je weet dat ze morgen voor de deur kunnen staan om je de stad uit te zetten als ongewenst en staatsgevaarlijk – of misschien nog erger.

Overwin het kwaad

Tegen die laatste achtergrond schrijft Paulus aan de christenen in Rome. Als groepering binnen of aan de rand van de Joodse gemeenschap, stonden ze onder druk. In het jaar 49 AD werden alle Joden door keizer Claudius de stad uitgezet, onder andere vanwege spanningen over het geloof in Christus. En na de grote brand van Rome onder keizer Nero in 64 AD werden de christenen gebrandmerkt als de bron van alle kwaad en vreselijk vervolgd. Ergens tussen deze twee gebeurtenissen schrijft Paulus zijn brief aan mensen die vanwege hun geloof dus onder zware druk leven en veel kwaad te verduren hebben. Hoe ga je daar nu mee om? Paulus legt er in navolging van Jezus alle nadruk op dat je het kwaad dat je wordt aangedaan moet overwinnen door het goede. *[zie Romeinen 12:9-21]* Hij herhaalt het drie keer: 'Verafschuw het kwaad en wees het goede toegedaan; 'Vergeld geen kwaad met kwaad, maar probeer voor alle mensen het goede te doen; en dan als conclusie: 'Laat u niet overwinnen door het kwade, maar overwin het kwade door het goede'.

Wie boos wordt en zijn of haar boosheid laat gaan, die probeert om het kwade met het kwade te overwinnen. Er is je iets aangedaan en je wil hetzelfde terugdoen. Je wilt het kwaad vergelden en dan vaak nog net even iets erger. Met andere woorden: je vervloekt iemand, scheldt hem uit, wenst hem een ziekte toe of je pakt iemand fysiek aan. In onze tijd, waarin boosheid niet hoort bij een goede manier van leven – we moeten immers fijngevoelig en vredelievend zijn – doen we dat vaak ook subtieler: je zwijgt je partner dood of je negeert je collega gewoon, alsof zij niet bestaat. Als je het goed bekijkt is dat een vorm van geestelijke moord. Waar onze voorouders vroeger hun knots of dolk tevoorschijn haalden om het kwaad hun aangedaan te vergelden, zijn we nu gelukkig wat fijngevoeliger en laten we onze ogen, onze mond en ons hart het werk van de wraak doen. Of we zeggen ‘boos zijn is niet goed, dat mag niet’ en laten het van binnen ‘bitteren’ en ‘etteren’. Maar er is nog een mogelijkheid: we zoeken het kwade te overwinnen. En die derde weg wijst Paulus aan de christenen van Rome die alle reden hadden om eens flink te schelden en hun medeburgers met haat of nog erger tegemoet te treden.

Ruimte voor woede

In de eerste plaats zegt hij dat ze ‘ruimte moeten laten voor de toorn van God’ (vers 19). Paulus zegt letterlijk: ‘Laat plaats voor de woede (of toorn)’. Het klinkt vreemd, je zou denken dat hij zou zeggen: ‘neem geen wraak, en laat er dan ook geen plaats voor boosheid zijn, doe dat weg en geef ruimte aan de liefde.’ Maar hij zegt juist wel: ‘geef ruimte aan woede’. Het grote verschil is echter dat het over Gods woede en vergelding gaat en niet over de onze. Daarom haalt Paulus ook een tekst aan waarin God zegt dat de wraak aan Hem toekomt en dat Hij het is die vergeldt (Deuteronomium 23:35). Ik begrijp hieruit dat je boosheid niet moet onderdrukken, maar dat je die bij God kan neerleggen. Daarom staan er in de Bijbel ook wraakpsalmen. Het zijn psalmen die we nauwelijks lezen of zingen in de kerk, omdat ze zo primitief klinken. Neem bijvoorbeeld Psalm 58, een van die gebeden om vergelding [zie Psalm 58]. Aan dat lied is niets fijngevoelig en mooi. Je schrikt van de openlijke scheldpartijen tegen leugenaars en giftige adders, oproepen aan God om hun de tanden uit de mond te slaan en fantasieën over hun bloed waarin je kan stampen en springen. Dat is er natuurlijk ver over. Maar wat doe je als je zo’n gebed meebidt, want daarvoor is zo’n psalm bedoeld? Je uit je woede in alle eerlijkheid bij God. Je legt het hard en rauw bij God neer: ‘alstublieft zo zie ik het en zo voel ik het. Doe aan mij recht en neem Gij wraak voor mij!’ In plaats van zelf wraak te nemen of in plaats van de woede binnen te laten zitten waar ze blijft smeulen, leggen we onze boosheid bij God en maken we plaats voor zijn boosheid en wraak. Blijkbaar mag dat en heel wat therapeuten en

pastorale theologen zeggen dat het ook nog gezond is.

Zegenen

En als we onze woede bij God brengen en de wraak aan Hem laten, wat kunnen wij dan doen? Het 'goede' zegt Paulus. Het kwade van wraak en boosheid leggen we bij God en dan kunnen wij zegenen en het goede doen, zelfs voor onze vijanden, zij die ons het kwade aandoen. Paulus citeert opnieuw, nu uit het Spreukenboek: 'Als uw vijand honger heeft, geef hem te eten, als hij dorst heeft, geef hem te drinken, want door dat te doen, zult u vurige kolen op zijn hoofd stapelen' (Spreuken 25:21). Dat is natuurlijk gemakkelijk gezegd, maar veel moeilijker gedaan. De reformator Johannes Calvijn merkt bij deze tekst op dit nog moeilijker is dan afzien van wraak: het goede voor iemand wensen en ook doen, wanneer die persoon je kwaad heeft aangedaan. Niemand krijgt dat onder de knie in het leven. En toch is dat de weg die de Bijbel wijst: zegen hen die je vervloeken.

Op 2 oktober 2006 stapte een verbitterde man een school van de Amish-gemeenschap binnen in het stadje Paradise in Pennsylvania. Hij had een pistool bij zich en schoot vijf kinderen dood, waarna hij ook zichzelf doodde. De reactie van de Amish-gemeenschap in de weken na dit vreselijke gebeuren, was opmerkelijk. Niet alleen vergaven ze de man, maar ook openden ze een bankrekening voor het gezin van de moordenaar om hen financieel te steunen. Een ongelooflijk voorbeeld van kwaad met goed vergelden.

Dat gedrag heeft een doel volgens Paulus, namelijk dat er vurige kolen op het hoofd van de 'vijand' worden gestapeld, zo zegt de spreuk die hij aanhaalt. Door het goede dat je onverwacht als antwoord op het kwaad geeft, zal er iets gaan branden bij de ander (althans dat hoop je). Dat branden staat voor schaamte en berouw – waar je het warm van krijgt, waarvan je hoofd gaat branden. Op deze wijze kun je omkeer en verandering bij de ander teweegbrengen. Je vijand zal hopelijk tot inzicht en inkeer komen en er zal verzoening kunnen komen. Dus dat kwaad met goed vergelden is niet iets van 'ik zal het maar dragen en er onder berusten.' Het is een moedige en krachtige weg waarin je de ander in de ogen kijkt en uitdaagt. Die uitdaging is echter niet gericht op vergelding, maar op het overwinnen van het kwaad in hem of haar. Je laat je niet overwinnen door het kwade (dat het je klein krijgt of dat je er zelf mee in zee gaat), maar je overwint het door een fiere houding van 'zegenen' en door moedige daden van goedheid.

De woede en het kruis

Maar dan blijft er nog één ding onhelder. Is het niet een te snelle stap van eerst je woede eerlijk en open bij God leggen en daarna ook het goede doen tegenover degene op wie je zo boos bent? Je vraagt God om wraak te nemen, maar je doet zelf het goede, dat kan toch moeilijk samengaan? Het moge duidelijk zijn dat er vaak tijd nodig is om goed met onze boosheid om te gaan en zeker ook om onze boosheid en pijn te overwinnen. Maar los van de tijd die nodig is, kan dit alleen samengaan als we beseffen dat op de achtergrond van Paulus gedachten over boosheid en goedheid Jezus Christus staat. Paulus weet met de ganse Bijbel en de gelovigen van alle tijden dat de wraak van God niet op zichzelf staat. Het is deel van zijn liefde voor de mensen. Het is het 'nee' in zijn liefde, waarmee Hij mensen een halt toeroept als ze te ver gaan. Maar daarmee is niet gezegd dat God onze woede en onze roep om wraak automatisch overneemt – zelfs niet wanneer deze terecht zijn. Hij zal recht doen en zal het kwaad overwinnen. Maar hoe, dat is zijn zaak. Paulus weet dat het heel letterlijk zijn zaak is geweest. Toen God zelf in zijn eigen Zoon de vloek heeft uitgesproken, wraak heeft genomen en het kwaad heeft vergolden. Het heeft Hemzelf getroffen. Hij heeft een keer 'nee' gezegd – 'nee' tegen alles wat kwaad is, tegen alles dat onze boosheid oproept, ook tegen alles waar wij onze schouders over ophalen, maar wel degelijk slecht en leeg is ... Maar dat 'nee' heeft Hij zelf op zich genomen in plaats van het bij ons af te rekenen. Dat is het geheim van het kruis. Een rauw (en voor sommigen primitief) geheim. Maar hoe zou het kwaad anders overwonnen zijn? Ook God heeft vurige kolen op onze hoofden gestapeld door zelf het kwaad op zich te nemen, eerder dan het te vergelden of goedkoop en snel te vergeven. Het kruis van Jezus is de vurige kool van God op het hoofd van ons mensen. Opdat wij worden uitgedaagd en ons gewonnen geven – en het kwaad van onszelf en van anderen laten overwinnen door stralende goedheid van de Heer.

Dus, u mag wel boos zijn – op anderen, op uzelf, op alles en iedereen. Maar, laat die boosheid worden tot de woede van God. Want die woede zal het kwade weten te overwinnen door het goede.

Bijbel

- > Psalm 58
- > Romeinen 12:9-21

nawoord

Na zoveel woorden over zonden is het goed om een punt te zetten – ook al weten we dat een lijst van onze zonden altijd onvolledig zal blijven.

Na het schrijven, lezen en denken over de zonde is het goed om een punt te zetten en weer terug te keren naar het leven, waarin we de zonde zeker weer zullen tegenkomen.

Na deze confrontatie met de zonde is het goed om een punt te zetten, want de zonde is niet het laatste. Zoals de apostel Paulus schreef: ‘waar de zonde toenam, werd ook de genade steeds overvloediger’ (Romeinen 5:20).

Genade is de punt achter het lange en vaak vermoeiende verhaal van onze zonden. Die punt zegt dat het oude verhaal ten einde is en nodigt uit om een nieuw verhaal te leven.

Dit boekje is ontstaan uit preken die gehouden zijn in de zondagse diensten van de *Christusgemeente*, Protestantse kerk Antwerpen-Oost.

Johan Visser (1973) is theoloog en predikant in deze kerk.

Meer informatie vindt u op:

<http://www.christusgemeente.be>

<http://domineedenktdoor.skynetblogs.be>